

Frihet og rettferdighet

VENSTRES PRINSIPPROGRAM

venstre

Vedtatt av Venstres landsmøte
14. april 2007. Bokmålsversjon.

Frihet og rettferdighet

Venstres prinsipprogram av 2007

INNHold:

1. En sosial og kjempende liberalisme 3
2. 10 liberale prinsipper 5
3. Det liberale samfunnssystemet 8
4. Rettferdige spilleregler for deltagelse, styring og mangfold..10
5. Personlig skaperkraft og global konkurransekraft.....14
6. Frihet og verdighet for alle gjennom sterke fellesskap.....18
7. Globale utfordringer krever globale løsninger.....22
8. Menneskehetens framtid 26

Venstre bruker begrepene liberal og sosialliberal om hverandre. Av to grunner bruker vi i dette programmet betegnelsen **liberal** mest: Vi ser den sosiale liberalismen som den fullverdige form for liberalisme. Dessuten har en rekke nye konflikter de siste årene vist at kampen for ytringsfrihet og andre grunnleggende rettigheter, som nettopp var liberalismens historiske begynnelse, slett ikke er over.

Venstre samarbeider med søsterpartier over hele verden i *Liberal International* og i Europa gjennom *European Liberal Democrat and Reform Party* (ELDR).

Venstres historiske tradisjon:

1 En sosial og kjempende liberalisme

Liberal politikk tar utgangspunkt i det enkelte mennesket. Liberal politikk skal være et utålmodig arbeid for rettferdige løsninger som gir alle mennesker frihet. Alle skal ha mulighet til å bruke sine evner til beste for seg selv og samfunnet.

Venstre er det sosialliberale partiet i norsk politikk. Vi er en del av en internasjonal idétradisjon som går tilbake til opplysningstidas humanisme og 16- og 1700-tallet, med krav om frihet fra tvang og vilkårlig styre. Men formelle friheter alene ga ikke alle virkelig frihet og et verdig liv.

Derfor vokste den sosiale liberalismen fram på 1800-tallet med krav om en aktiv stat for å skape sosial rettferdighet og reell frihet for alle. Når Venstre dannes i 1884, er *frihet for den enkelte* supplert med *ansvar for hverandre* som den sosiale liberalismens kjerne. Dette danner grunnlaget for innføringen av folkestyret, utbyggingen av den offentlige skolen og begynnelsen på velferdsstaten.

Grunnlaget for Venstres politikk:

2 10 liberale prinsipper

Fram mot vår tid utvikler liberalismen seg videre. Dens grunnleggende ideer om menneskerettigheter, maktspredning og samfunnsorganisering har fått stort gjennomslag. Likevel er det mye som skiller et sosialliberalt parti fra andre: Vi ønsker en stat som aktivt bekjemper sosial urettferdighet i samfunnet. Samtidig ønsker vi å unngå at staten og utvalgte interesseorganisasjoner får for stor makt på bekostning av enkeltmennesket og mangfoldet i det sivile samfunnet.

Den sosiale liberalismen står aldri stille, men er i stadig utvikling:

- Samfunnet forandrer seg stadig hurtigere. Det gjør det enda viktigere å klargjøre hvilke prinsipper som ligger til grunn for et liberalt standpunkt.
- Globaliseringen skaper behov for politikk som er universell og ikke begrenset av landegrenser.
- Menneskeskapt trusler mot livsgrunnlaget på jorden gjør det tvingende nødvendig med en radikal miljøpolitikk.

Venstre har et detaljert arbeidsprogram for hver stortingsperiode. Dette prinsippprogrammet konsentrerer seg om de grunnleggende liberale prinsipper, og gir Venstres svar på noen av de viktigste utfordringene i årene framover.

Det viser betydningen av en sosial og kjempende liberalisme for framtida.

1. Friheten skal gjelde overalt, for alle

Liberalismens mål er enkeltmenneskets frihet. Venstre vil utvide den enkeltes mulighet til å ha makten i eget liv – uavhengig av kjønn, livssituasjon og bakgrunn. Vi hviler først når friheten gjelder overalt, for alle.

2. Det personlige ansvaret er ufravikelig

Alle har ansvar for egne valg. For Venstre er dette like grunnleggende som retten til frihet. Vi er overbevist om at den som gis anledning til å ta ansvar, griper muligheten – og gjennom det vinner økt verdighet og frihet. De som trenger samfunnets hjelp til å leve et verdig liv, skal få det.

3. Alle har ansvar for hverandre, for miljøet og for kommende generasjoner

Alle har ansvar for hverandre og for å sikre at kommende generasjoner har samme muligheter til frihetsutfoldelse som oss. Vi plikter å hjelpe andre med å sikre forutsetningene for frie liv, blant annet gjennom å bygge sterke felles institusjoner, ved å bekjempe fattigdom og ved å respektere naturens egenverdi og bærekraft.

4. Virkelig frihet forutsetter felleskap og rettferdighet

En fri verden kjennetegnes av rettferdighet, verdighet og muligheter for alle. Frie samfunn har lokale, nasjonale og globale fellesskapsinstitusjoner og et godt sikkerhetsnett for alle. Frie samfunn er rettferdige og åpne – der enhver person med de nødvendige evner og innsatsvilje skal kunne nå enhver posisjon i samfunnet.

5. Alle er likeverdige, men ingen er like

Liberalismen er raus. For Venstre er det en verdi i seg selv at mennesker er ulike og tar ulike valg. Respekten for ulikhet inkluderer fordi den innebærer nysgjerrighet i møte med det ukjente, og toleranse for at det gode liv ikke er likt for alle. Toleranse betyr respekt, ikke likegyldighet eller feighet.

6. Politikk skal fremme livskvalitet og menneskelig vekst

Det liberale engasjementet for frihet går lengre enn å sikre alle materiell trygghet og velstand. Overalt i verden kjennetegnes det gode liv av mer enn det materielle – av kultur og åndsliv, frivillig arbeid og læring. Liberal politikk skal sikre dette som reelle muligheter for alle i et samfunn.

7. Politisk makt skal komme nedenfra

Politisk makt og styring skal forankres i demokratiske institusjoner med stemmerett for alle. Demokrati, ytringsfrihet, organisasjonsfrihet, og trosfrihet er grunnleggende liberale rettigheter. De viktigste avgjørelsene som gjelder fellesskapet, skal tas av folkevalgte organer.

8. Makt skal spres og balanseres

Et liberalt samfunnssystem består av fire bærebjelker: Demokratiet, rettsstaten, det sivile samfunn og markedsøkonomien. Venstre er opptatt av å sikre disse institusjonenes åpenhet, uavhengighet og samspill. Spredning av makt og åpenhet om maktutøvelse er nødvendig for å hindre autoritær politikk, maktmisbruk og korrupsjon.

9. Den liberale staten er upartisk, sterk og begrenset

Den liberale staten må bygge sterke fellesskapsinstitusjoner for å sikre frihet og muligheter for alle, uten å frata den enkelte ansvar. Staten må være nøytral overfor livssyn. Den liberale statsmakten må respektere begrensninger i egen makt, og dens systemer skal være enkle og tilgjengelige for borgeren. Staten har et spesielt ansvar for å verne om mindretallets rettigheter. For liberale er det forskjell på det vi ikke liker og det vi vil forby.

10. Liberalismen er optimistisk og alltid underveis

Det liberale samfunnet er alltid underveis og åpent for bedre løsninger, skapt gjennom kraften i de bedre argumenter og gjennom mennesker som får brukt evnene sine. Venstres optimisme er grunnlagt på en sterk tillit til menneskenes skaperkraft og en tro på at det i fellesskap er mulig å legge grunnlag for frie liv, overalt - for alle.

3 Det liberale samfunnssystemet

Alle mennesker har behov for å høre til i fellesskap, og det er sammen med andre den enkelte kan finne og forme sin egen vei til et godt liv. Et samfunn som er åpent, desentralisert og mangfoldig gir best rom for personlig frihet. Det gjør det også lettere for flere å føle seg som fullverdige borgere.

En liberal reformpolitikk må forsterke og videreutvikle de grunnleggende samfunnsinstitusjonene som gir den personlige friheten og den sosiale rettferdigheten et reelt innhold – det liberale systemet. Dette har fire grunnpilarer:

Demokratiet – som gir borgerne den endelige makten i samfunnet og etablerer politiske spilleregler som gjør det mulig å kontrollere myndighetenes maktutøvelse og forandre samfunnet på fredelig vis.

Rettsstaten – som gir likhet for loven, garanterte rettigheter og alminnelig rettssikkerhet gjennom uavhengige domstoler. Rettsstaten setter også grenser for maktutøvelse, enten det gjelder staten, organiserte interesser eller enkeltmennesker.

Markedsøkonomien – som gjennom åpen konkurranse, eierdomsrett, innovasjon og forbrukervalg skaper valgfrihet og velstand og på sitt beste også sprer makt og bidrar til desentralisering. Demokratiske beslutninger må sette rammer for markedsøkonomien.

Det uavhengige sivile samfunnet – som omfatter alle former for frivillig samarbeid og samfunnsdannelse mellom mennesker basert på felles interesser og verdier. Det sivile samfunnet omfatter blant annet selvstendige organisasjoner, kulturlivet, tros- og livssynssamfunn og den kritiske offentlighet som mediene og andre bidrar til å skape.

Venstre ser disse pilarene og deres mangfold av selvstendige organisasjoner og institusjoner som *frihetens infrastruktur*. Hver på sin måte bidrar de til utvikling i samfunnet. Fordi de samtidig griper inn i hverandre og setter grenser for hverandre, skaper de et rom for personlig frihet. For eksempel forhindrer rettsstatens vern om minoriteter at et tilfeldig flertall i en demokratisk forsamling kan frata et mindretall grunnleggende rettigheter.

Velferdssamfunnet er skapt i samspillet mellom disse grunnleggende samfunnsinstitusjonene. I dag er det naturlig å se velferdssamfunnet som en like fundamental forutsetning for et mangfoldig og inkluderende samfunn.

Innenfor velferdsstaten er den offentlige skolen den mest sentrale institusjonen, som møteplass for mennesker med ulike bakgrunn og viktigste arena for kunnskap og danning i samfunnet.

Maktspredning og desentralisering

4 Rettferdige spilleregler for deltagelse, styring og mangfold

Demokrati og frihet kan aldri tas som en selvfølge, men må kjempes for på nytt og på nytt. Det er folkets og politikernes ansvar. Samfunnets institusjoner må garantere for rettferdighet og rettsikkerhet. De skal motvirke maktmisbruk, overgrep og undertrykkelse – alle steder og på alle nivåer.

Det liberale samfunnssystem er det beste grunnlaget for denne kampen, fordi det bygger på den enkeltes frihet og ansvar, og på maktbalanse og maktspredning som sentrale prinsipper.

UTFORDRINGER

Skape et demokrati som alle synes det er verdt å delta i

Demokratiet mister oppslutning. Nærdemokratiet i kommunene har lite handlingsrom. Mistroen er økende til hva Stortinget kan utrette. Beslutninger på internasjonalt nivå regulerer det norske samfunnet uten at norske borgere kan påvirke disse beslutningene.

Videreutvikle en rettsstat som ivaretar både frihet og trygghet

Balansen mellom frihet og trygghet utfordres av misbruk av teknologi, av frykten for politisk motivert terror, organisert kriminalitet og en stadig økende overvåking og kontroll for å møte disse truslene. Der enhver før var uskyldig inntil det motsatte var bevist, er vi i ferd med å få systemer som i utgangspunktet setter hele folket under mistanke.

Utløse kraften i et mangfoldig sivilt samfunn

Det sivile samfunnet utløser engasjement og fungerer også som et korrektiv til offentlige prioriteringer. Det offentlige må stimulere disse kreftene uten å forsøke å styre eller byråkratisere dem. Felles interesser og verdier kan godt ivaretas og utvikles av samfunnskrefter som er uavhengige av staten.

VENSTRES POLITIKK

Skape et demokrati som alle synes det er verdt å delta i

Politiske avgjørelser skal fattes så nært som mulig dem det angår. Kommunene skal ha frihet til å velge skattenivå, struktur og arbeidsformer som engasjerer og inkluderer flere i demokratiet. Stemmerettsalderen skal være 16 år. Ved alle valg skal det være mulighet til å påvirke personsammensetningen.

Venstre vil revidere Grunnloven slik at den korrekt beskriver styresettet i Norge og får en tilgjengelig form. Det lokale selvstyret grunnlovsfestes. En revisjon skal styrke borgernes rettigheter. Venstres prinsipielle syn er at i en liberal stat skal ingen posisjoner gå i arv. Eventuell avvikling av kongedømmet må forankres i folkeavstemming.

Åpenhet om maktutøvelsen er grunnleggende i et demokrati. Ingenting skal være skjult for borgerne. Forvaltningens dokumenter som blir unntatt offentlighet, skal uten videre bli offentlig tilgjengelige når fem år er gått. Det skal tungtveiende grunner til for å kunne gjøre unntak fra dette prinsippet om informasjonsfrihet.

Venstre er for et alleuropeisk samarbeid. Norge har så langt valgt å regulere sitt samarbeid med EU gjennom EØS-avtalen. Forholdet til EU må demokratiseres slik at flere avgjørelser prøves i offentligheten. Dette krever en opprydning i de politiske prosessene i Stortinget, slik at en skiller ut de vesentlige politiske sakene fra andre mindre vesentlige.

Venstre mener at et eventuelt norsk EU-medlemskap skal avgjøres etter folkeavstemning og Venstres folkevalgte skal respektere resultatet.

Videreutvikle en rettsstat som ivaretar både frihet og trygghet

Å håndheve lov og orden og gi borgerne trygghet for liv og eiendom er blant den demokratiske statens fremste oppgaver. Staten skal alene ha myndighet på dette området. Den enkelte skal føle trygghet for at lovbrudd vil bli etterforsket og påtalt. Venstre vil sette ofrenes situasjon sentralt i rettspleien.

Det er grunnleggende i en liberal rettstat at en er uskyldig til det motsatte er bevist, og enhver anklaget har rett på et forsvar. Juryordningen opprettholdes. Det skal ikke kunne reises erstatningssak mot en person som er frikjent i en alvorlig straffesak. I saker der gjerningsperson ikke kan identifiseres og der det foreligger grunnlag for erstatning, skal det offentlige ta dette ansvaret uten forbehold. Venstre vil avvise alle former for dobbelstraff. Alle restriksjoner i yrkesvalg og utdanning skal idømmes i hvert tilfelle og ikke gjennomføres kollektivt.

Friheten har som forutsetning at hvert menneske vernes mot utilbørlig inngripen i privatlivet og at det kan delta i arbeidsliv og samfunnsliv uten å føle seg kontrollert eller overvåket. Derfor vil Venstre ha et sterkt personvern.

Den enkelte har eiendomsretten til informasjon om sine personlige forhold, og derfor rett til å kontrollere andres bruk av disse opplysningene. Personlig informasjon skal ikke kunne bli en handelsvare uten den enkeltes samtykke. Det offentlige behov for opplysninger om personers helse, omsorgsbehov eller andre personlige forhold skal være underordnet hensynet til personvernet. Slike opplysninger skal som hovedregel kun innhentes med informert samtykke. Det skal være tilgang på anonyme alternativ slik at det er mulig å utføre dagligdagse gjøremål uten at informasjon registreres og lagres over tid.

Utløse kraften i et mangfoldig sivil samfunn

Frivillige organisasjoner må sikres muligheter til egne inntekter. Offentlige støtteordninger må støtte opp under organisasjonenes frihet og uavhengighet og ikke bidra til å byråkratisere dem. De politiske partiene må være uavhengige talerør for borgere som deler deres politiske og verdmessige grunnlag, ikke for interesser som støtter dem økonomisk.

Organisasjonsfrihet er et viktig liberalt prinsipp – også retten til å være uorganisert. Venstre støtter den frie forhandlings- og streikeretten. Interesseorganisasjoner er viktige, men deres makt må aldri erstatte den styringen som de folkevalgte organer utøver for hele befolkningen.

Tro og livssyn er dypt personlig og samfunnet skal sikre full frihet på dette området. Staten og andre offentlige institusjoner skal i toleransens navn være upartiske og ikke knyttes til en bestemt religion, men en livssynsnytral stat betyr ikke et sekulært samfunn. Religion og livssyn har en selvsagt plass i det offentlige rom, og staten må bidra til rause finansieringsordninger for tros- og livssynssamfunn. Venstre vil skille stat og kirke og har tillit til at medlemmene vil utvikle Den Norske Kirke som en bred folkekirke.

Det norske samfunn er preget av kristne og humanistiske verdier og tradisjoner. Skolen skal ha et felles livssyn-, etikk- og verdifag, som gir kunnskap om ulike religioner og livssyn, og innføring i etiske prinsipper og verdier. Faget skal være livssynsnytralt.

Verdiskaping gjennom kunnskap, kreativitet og nyskaping:

5 Personlig skaperkraft og global konkurransekraft

Mennesker har skaperkraft og behov for å bruke evnene sine til å finne løsninger og se resultater. Kreativitet har best vilkår i et vel-fungerende liberalt samfunnssystem. Da er konkurransen i markedet åpen og rettferdig, og det offentlige mestrer balansegangen mellom å være aktiv tilrettelegger og upartisk kontrollør.

Et mangfoldig sivilt samfunn med et fritt ordskifte har en sentral rolle i å utfordre, kritisere og stimulere til forbedringer. Verdiskapingen i samfunnet er helt nødvendig for å sikre inntekt for den enkelte og finansiere fellesgoder.

UTFORDRINGER

Et kunnskapssamfunn i verdensklasse

For å lykkes i en globalisert verden, er vi avhengig av mennesker og bedrifter som greier å bli blant de beste i verden på sitt område. Konkurransekraft er i økende grad et spørsmål om å være kunnskapsledende. Derfor må vi investere i kunnskap, innovasjon og forskning slik at evner og skaperkraft blir utnyttet.

Nyskaping gjennom kreativt mangfold

Det finnes ikke én, sentraldirigert vei til et kreativt og nyskapeende Norge. Vinnere kan ikke plukkes ut på forhånd. I et innovasjonssamfunn må vi legge forholdene til rette for et mangfold av forsøk og initiativ. Dermed åpner vi også mange veier til verdiskaping.

Rent spill i en åpen økonomi

Norge må bli mindre opptatt av å beskytte seg mot internasjonal konkurranse og mer opptatt av å mestre sin rolle i en globalisert verden. Forenkling av regelverk og kamp mot handelshindringer, monopoler og maktkonsentrasjoner må til for å skape mer rettferdige spilleregler. Rettferdig spilleregler frigjør den personlige skaperkraften.

Bekjempelse av korrupsjon og økonomisk kriminalitet er også helt nødvendig.

VENSTRES POLITIKK

Et kunnskapssamfunn i verdensklasse

Norsk skole må bli blant verdens beste, faglig og sosialt. Den offentlige skolen skal gi hver enkelt elev et best mulig allment kunnskapsnivå, ferdigheter som kan utvikles, og tro på egne evner.

Venstre vil styrke lærerens rolle som leder og kunnskapsfor-

midler med høyt faglig nivå. Skolen skal fremme respekt og skape trygge mennesker som mestrer utfordringer.

Gode private skoler skal ikke møtes med frykt og forbud, men med en satsing på den offentlige skolen som gjør at den foretrekkes av de fleste.

Venstre vil ha en ny reform som gir alle mulighet til livslang læring uavhengig av den jobben de har. I arbeidslivet skal alle få en tidskonto, som kan brukes til å ta etter- og videreutdanning med lønn eller hospitere på andre arbeidsplasser.

Nyskaping gjennom kreativt mangfold

Små bedrifter skal ha enklere skatte- og avgiftsregler og kontrollkrav. Venstre vil redusere skatten på arbeid og i stedet øke den på forurensing og skadelig forbruk. Grønn beskatning fremmer et miljøvennlig næringsliv. Venstre vil tilstrebe lik beskatning på arbeid og kapital.

Offentlige ordninger skal ikke utformes slik at de virker konserverende på næringslivet. Selvstendige næringsdrivende skal ha samme trygderettigheter som arbeidstakere.

Venstre vil prioritere den offentlige ressursinnsatsen overfor næringslivet slik at hovedvekten alltid ligger på forskning, nyskaping og nyetableringer i hele landet.

Opptrapping av den offentlige forskningsinnsatsen skal skje gjennom frie bevilgninger til universiteter, høyskoler og forskningsinstitusjoner og ikke gjennom få, sentralstyrte programmer.

Venstre vil legge til rette for næringsvirksomhet basert på kunst, kultur og opplevelser og gi et sterkt vern om åndsverk og immaterielle rettigheter. Ny teknologi krever nye måter for betaling av åndsverk, og formidling av åndsverk må skjermes i egne lover.

Ikke all kultur skal være lønnsom. Venstre vil derfor ha omfattende økonomiske overføringer til kulturlivet, innrettet slik at det skapes et mangfold av uttrykk for skaperkraft og kreativitet. I et liberalt samfunn må også kulturmaktspres.

Rent spill i en åpen økonomi

Hovedregelen skal være å behandle alle deler av næringslivet likt. Nødvendige støttetiltak skal alltid være slik utformet av de fremmer viktige fellesgoder og omstilling til konkurransedyktig næringsvirksomhet.

Offentlig eierskap i næringslivet skaper lett rolleblanding og demokratiske problemer. Det skal derfor begrenses til vitale samfunnshensyn, som viktige kompetansemiljøer, grunnleggende infrastruktur og kontroll med energi- og naturressurser. Den offentlige eierandelen i slike selskap skal ikke være høyere enn det som er nødvendig for å ivareta formålet. Styringen skal skje i samsvar med prinsippene om godt eierskap. Venstre vil stå fast på hjemfallsretten.

Den enkelte forbruker skal beskyttes mot urimelig atferd fra leverandører av varer og tjenester. Utviklingen i retning av mer dominerende selskaper skal møtes med en offensiv konkurransepolitikk og sterke konkurransetilsyn - både nasjonalt og globalt.

Venstre forventer at norske bedrifter tar samfunnsansvar. Dette gjelder spesielt bedrifter der det offentlige har eierandeler og statens ulike investeringsfond, fordi de også handler på vegne av fellesskapet.

Venstres politikk for velferd:

6 Frihet og verdighet for alle gjennom sterke fellesskap

Alle mennesker skal ha frihet og et verdig liv. Velferdsstaten skal bidra til dette, som borgernes solidariske system for rettferdighet og trygghet. De grunnleggende forutsetningene for et godt liv skal være der for alle, uavhengig av de ulikheter vi fødes inn i og de tilfeldigheter som livet selv rammer oss med mens vi lever.

Velferdssamfunnet er mer enn det stat og kommune sørger for av velferdstjenester. Mange frivillige fellesskap representerer en varme og nærhet det offentlige aldri kan eller skal erstatte. Det sosiale engasjementet i det sivile samfunnet utløser flere ressurser, det er mer oppfinnsomt enn det offentlige og det bryr seg om hjelpe-trengende som ikke har fått plass i offentlige planer. Til grunn for alt ligger det personlige ansvaret hver enkelt har for seg selv og sine medmennesker. Det kan ingen velferdsstat erstatte.

UTFORDRINGER

Et sterkt velferdssamfunn med personlig ansvar

Velferdsstaten kommer under press, blant annet fordi vi får flere eldre og forholdsvis færre i arbeidslivet. Samtidig blir det mulig å gi behandling for stadig mer. Venstre vil fortsatt ha gode, generelle ordninger, men de må legge mer vekt på hva den enkelte trenger og kan gjøre for å mestre eget liv.

Mer til dem som trenger det mest

Noen mennesker trenger mer hjelp og annerledes hjelp enn folk flest. Det skal de få. Samfunnet skal ikke være så firkantet at mange mislykkes på skolen, faller utenfor i arbeidslivet eller må kjempe mot systemene for å få sine rettigheter.

Et inkluderende fellesskap må ha aktive deltakere

Innvandrere er en berikelse for det norske samfunn. De fleste innvandrere og deres barn er godt inkludert. Like fullt står altfor mange innvandrere utenfor viktige deler av fellesskapet og utsettes for diskriminering.

VENSTRES POLITIKK

Et sterkt velferdssamfunn med personlig ansvar

Velferdssamfunnets tjenester skal i all hovedsak være offentlig finansiert og et offentlig ansvar, men de kan på mange områder leveres av andre.

Venstre vil beholde gode universelle velferdsordninger. Disse må bli enklere og mer oversiktlige. Sosialhjelp og andre grunnleggende støtteordninger kan slås sammen, sees i sammenheng med skattesystemet, og fungere som en garantert minsteinntekt, en borgerlønn, for alle. Fast arbeid er ingen forutsetning for å være fullverdig samfunnsborger, men alle støtteordninger skal motivere til arbeide eller andre bidrag til fellesskapet.

Trygd og arbeid skal kunne kombineres på mange måter, og det offentlige skal kunne utvise skjønn til den enkeltes beste. Det skal kunne ytes mer til mennesker som tar ansvar for å komme bort fra avhengighet av offentlig trygd og støtte. En del mennesker er varig ute av stand til å skaffe seg en inntekt de kan leve av. De skal ha et støttenivå som gir mulighet til et verdig liv. Støtteordninger som er avgjørende for barns livsvilkår, skal være rause.

Respekten for menneskets integritet fordrer at det er mennesket selv som fatter beslutningene om eget liv og egen kropp, så lenge det er helsemessig beslutningskompetent og fri fra ytre press. Dette innebærer en rett til å avslutte medisinsk behandling, også når dette medfører en fremskyndning av døden. Den som blir syk skal uansett ha krav på hjelp, for psykiske så vel som fysiske lidelser. Ingen har krav på enhver form for behandling som er teknologisk eller medisinsk mulig, hvis den samtidig er etisk uforsvarlig.

Mer til dem som trenger det mest

Det er i oppveksten mye av evnen til å ta kontroll over eget liv og grunnleggende følelse av trygghet og verdighet legges. Venstre er derfor svært opptatt av å hindre at barn opplever sosial eksklusjon og nød. Barnevernet skal ha godt med ressurser og skolen skal kunne gi sterkere tilpasning av undervisningen til den enkelte. Barn og unge opp til 18 år i flyktningmottak er spesielt sårbare, og har et særlig behov for vern og trygg omsorg.

Samfunnet er funksjonshemmende mer enn mennesker egentlig er funksjonshemmede. Derfor skal samfunnet tilrettelegges for alle. Hjelp til mennesker med funksjonsnedsettelse skal skje på brukerens premisser.

Mennesker med spesielt store omsorgsbehov skal føle seg velkommen uansett bosted. Derfor ønsker Venstre at staten tar finansieringsansvaret for hjelpebehovet deres. Dette vil

gjøre støtten lett tilgjengelig og uavhengig av den enkelte kommunes økonomi.

Bunnfradraget i skattesystemet bør økes slik at flere kan arbeide for lav inntekt uten offentlig støtte. Barnetrygden skal variere med familiens økonomi, og økes kraftig for de med lavest inntekt. De rikeste i samfunnet skal ikke være de som betaler minst i skatt.

Et inkluderende fellesskap må ha aktive deltakere

Innvandring og kulturelt mangfold er en ressurs for Norge og både nødvendig og naturlig. Integrasjon er et gjensidig ansvar og en gjensidig prosess, som krever respekt og stiller krav til begge parter. Vi må motarbeide undertrykkende holdninger. Den viktigste arenaen for integrasjon er skolen. Skolens flerspråklige kompetanse må styrkes.

Den som er voksen og frisk har ansvar for å forsørge seg selv og sine. Mange nye flyktninger og innvandrere får ikke mulighet til å arbeide mens de venter på oppholdstillatelse. Venstre vil endre dette, blant annet ved å korte ned behandlingstiden og gjøre arbeidsrettsreglene bedre tilpasset de som står utenfor

Venstre vil at alle asylsøkere i mottak skal få norsk- og samfunnsopplæring. Samfunnet må stille krav om at de som ønsker å bosette seg i Norge gjør sitt beste for å tilegne seg gode norskkunnskaper.

Norge skal være et flerkulturelt liberalt samfunn. Vi skal ikke akseptere intoleranse, undertrykking og manglende respekt for loven.

Demokratisk og økonomisk utvikling

7 Globale utfordringer krever globale løsninger

Vi er alle verdensborgere. De liberale ideene kjenner ingen landegrenser. Når de politiske utfordringene blir globale, må det liberale samfunnssystem følge etter. Også globale institusjoner må kunne svare overfor borgerne. Liberale rettsstatsprinsipper og menneskerettighetene har universell gyldighet.

Markedsøkonomien og tilhørende institusjoner er ingen trussel, men en nødvendig forutsetning for utvikling for alle. Det sivile samfunn spiller en avgjørende rolle i utviklingen av en global offentlighet og i kampen for en liberal og human utvikling.

UTFORDRINGER

Økonomisk utvikling og verdighet for alle

Liberal politikk må ta utgangspunkt i de mennesker som er lengst fra frihet, rettferdighet og et godt liv. Fattige mennesker og land må kunne velge sine egne utviklingsstrategier for å fri seg fra fattigdom, undertrykkelse og sosial urett.

Menneskenes rett til medbestemmelse og frihet

Totalitære regimer og fundamentalistiske bevegelser er en trussel mot menneskenes frihet og verdighet. Kampen mot alle former for diktatur og autoritær ensretting er en fundamental, liberal oppgave. Denne kampen kan aldri vinnes om den føres i strid med liberal prinsipper eller ved enkeltstaters alenegang.

En trygg verden

Overalt blir sikkerheten påvirket av hendelser og utvikling i andre deler av verden. Det er i alles interesse å forebygge terrorisme, løse væpnede konflikter og utrydde pandemier. Fred og sikkerhet overalt i verden er alle liberaleres moralske plikt.

VENSTRES POLITIKK

Økonomisk utvikling og verdighet for alle

Å bekjempe fattigdom er en liberal frihetskamp. Venstre vil ha en mer rettferdig global fordeling. Dette krever forpliktende, global politikk for bedre handelsavtaler og bedre bistand. Det er nødvendig med sterkere politisk styring på globalt nivå. FN og internasjonale institusjoner må gis den legitimitet og styrke som er nødvendig for dette formålet, blant annet gjennom globale skatter som miljøavgifter på transport.

Utviklingen er en kompleks prosess med ulike drivkrefter. Venstres utviklingspolitikk har derfor tre ulike elementer; å fremme bedre handelsbetingelser for utviklingsland, fremme næringsliv og yte bistand.

Fattige land og mennesker må ha mulighet til å høste fruktene av globalisering. Handelsbarrierer, handelsvridende subsidier og andre mekanismer som favoriserer rike land, må reduseres, og erstattes av et handelsregime som ivaretar utviklingslandenes interesser på en bedre måte. Norge bør aktivt bidra til å videreutvikle og styrke WTO. Systemet må reformeres, åpnes og demokratiseres.

Venstre har større tro på handel enn bistand for å løfte utviklingsland ut av fattigdom. Men bistand er virkningsfullt for å nå mål som et godt helsevesen, et omfattende utdanningssystem og institusjoner som sikrer eiendomsrett, rettsikkerhet og demokrati.

Mikrokreditt er et effektivt og verdig virkemiddel for økt personlig ansvar, og har vist seg å være økonomisk bærekraftig. Venstre vil at Norge skal være med på å finansiere bruk av mikrokredittordninger.

Menneskenes rett til medbestemmelse og frihet

Venstre vil styrke den globale kampen for demokrati og liberale rettsprinsipper. Denne kampen må føres gjennom dialog, respekt for forskjeller, og politisk og økonomisk støtte til liberale krefter. Arbeidet for liberale og demokratiske prinsipper må føres gjennom multilaterale institusjoner med demokratisk legitimitet.

I det globale samfunnet må det finnes institusjoner som forplikter, håndhever rettsprinsipper og sanksjonerer brudd på globale regler. Dødsstraff og tortur kan aldri aksepteres, og det enkelte menneske må kunne stilles til ansvar for overgrep også når statene ikke følger opp sitt straffeansvar.

I land med svake demokratiske og rettslige institusjoner må det stilles krav om reformer. Venstre vil prioritere å bistå slike land i å utvikle grunnleggende liberale institusjoner.

Mennesker har alltid vært på vandring. Migrasjon har skapt og skaper toleranse, forståelse og utvikling. Retten til å søke lykke for seg og sine skal ikke være begrenset av hvor i verden man er født, og det er en liberal plikt å ta imot mennesker på flukt fra nød og sult. For Norges del betyr dette at det må stimuleres til arbeidsinnvandring, at retten til asyl skal grunnlovsfestes og at dobbelt statsborgerskap skal tillates.

En trygg verden

Ingen samfunnstilstand strider mer mot et liberalt menneskesyn enn krig. Intet må stå uprøvd for å forebygge krig, og forhindre at beredskapen for en krigstilstand krenker liberale verdier. Venstre mener det skal svært tungtveiende argumenter til for at kriger som ikke er sanksjonert i FNs sikkerhetsråd, kan rettferdiggjøres. Kun akutte humanitære kriser rettferdiggjør slike militære aksjoner. Det må være et skarpt skille mellom militære styrker og sivilt hjelpearbeid. En integrering av disse skader hjelpeorganisasjonenes troverdighet som nøyt-rale aktører.

Venstres kamp er også en kamp mot isolasjonisme og snever nasjonalisme, og vi støtter normen om at en stat ikke har krav på full suverenitet når den ikke beskytter sin befolkning eller ikke ivaretar sine internasjonale forpliktelser.

Arbeidet for trygghet handler om mer enn militær sikkerhet. For å sikre et trygt verdenssamfunn, krever det tillit til de institusjoner som er satt til å forvalte tryggheten. En slik tillit kan vanskelig gis om borgeren ikke har innflytelse over institusjonene. Venstre mener at et demokratisert FN basert på like regler for alle er et viktig mål.

Gjennom NATO er Norge i stand til å forsvare sine grunnleggende sikkerhetsinteresser, men også økonomiske og politiske tiltak må til for å forebygge globale trusler. Venstre vil basere det norske forsvaret på verneplikt, som også kan brukes som rekruttering til vervet tjeneste.

Kampen for å berge miljøet:

8 Menneskehetens framtid

Det er et grunnleggende liberalt prinsipp at vi skal leve slik i dag at det ikke går ut over fremtidige generasjoners mulighet til gode livsvilkår. Vårt samfunn er ikke bærekraftig. Vi overforbruker verdens ressurser og tar store sjanser i hvordan vi manipulerer naturen.

Norge har et særlig moralsk ansvar som verdens rikeste land, oljenasjon og storforbruker av ressurser, for å bidra til løsninger på problemene.

UTFORDRINGER

Klimaforandringene må stoppes

Klimaet på jorden endres gjennom store utslipp av klimagasser som skyldes menneskelig aktivitet. Samtidig utarmes «jordens lunger» – skog og hav. Klimaforandringene fører til at havnivået stiger betydelig, til mer ustabil vær og økt ørken-spredning. Dette kan gi en dramatisk økning i antall klimaflyktninger, matmangel og aggressiv kamp om de resterende ressursene. De viktigste utfordringene i Norge er knyttet til energi og transport.

Bevare miljøets renhet og naturens mangfold

Forurensning til luft, jord og vann utgjør en økende trussel mot liv og helse mange steder i verden. Det biologiske mangfoldet er også truet. Sammen med klimaendringene påvirkning av naturmiljøet, setter dette stabiliteten i klodens økosystemer i fare.

Omlegging til et miljøvennlig samfunn

Miljøutfordringene kan løses på demokratisk vis. Da må demokratiet og det liberale samfunnssystemet forøvrig brukes til å legge om samfunnet i miljøvennlig retning. Det må tas hensyn til miljøet i alle sammenhenger. Kortsiktighet og særinteresser må vike der det er nødvendig, og føre var-prinsippet må ligge til grunn for alle beslutninger. Forbrukerne må alltid kunne velge miljøvennlig.

VENSTRES POLITIKK

Klimaforandringene må stoppes

Norge skal både ligge i forkant i å redusere egne utslipp, og arbeide aktivt for internasjonale klimaregimer som bidrar til kostnadseffektive utslippsreduksjoner. Disse må utvides til også å gjelde utviklingsland og internasjonal transport. Venstre arbeider for bruk av grønne skatter, omsettelige kvoter og

andre markedsmekanismer for å få ned klimautslippene både nasjonalt og internasjonalt. Norge skal redusere sine CO₂-utslipp med minst to tredeler av 1990-nivået innen 2050. For å nå dette målet, må det raskt settes i gang tiltak slik at utslippene er redusert med 30 prosent innen 2020.

Markedsøkonomien bidrar til å begrense klimaendringene, når markedet tar opp i seg klimakostnadene. Dette vil gi mer klimavennlig produksjon og konsum. Når borgerne har miljøvennlige alternativer, vil de ta miljøriktige valg.

Det skal stilles krav til næringslivsaktørene om å sørge for å gjøre null- og lavutslippsalternativer reelt tilgjengelig i markedet. Venstre vil satse vesentlig mer ressurser på forskning og innovasjon innenfor miljøvennlige energiformer og teknologi.

Venstre vil prioritere tiltak som sikrer energieffektivisering og overgang til alternativ energi. I byene skal det være velutbygde, konkurransedyktige kollektivsystemer. Venstre vil ha aktive tiltak for miljøvennlige, CO₂-nøytrale biler. Det skal bygges ut høyhastighetsbane mellom de store norske byene som tidsmessig og prismessig konkurrerer ut flytransporten.

Bevare miljøets renhet og naturens mangfold

Forurenseren skal betale. Helse- og miljøskadelig forurensning av vann, luft og jordsmonn skyldes i stor grad markedssvikt, ved at den som forurenser ikke betaler den reelle pris for de skadene som miljøet påføres. CO₂-kvoter må ikke deles ut gratis. Det skal føres en avgiftspolitik som gjør skadelige utslipp økonomisk ulønnsomt. Venstre vil også bruke virkemidler som forbud og krav for å begrense miljøskadelige utslipp.

Venstre vil stille strengere krav til offentlig informasjon om alle skadelige utslipp. Slik informasjon må komme mye tydeligere frem på varedeklarasjoner slik at forbrukerne kan ta velinformerte valg når de handler varer og tjenester.

Framtidige generasjoner har rett til ren natur og artsmangfold. For å sikre det biologiske mangfoldet, er det nødvendig å redusere inngrepene i naturen gjennom vern og skjøtsel. Venstre vil fortsette arbeidet for å stanse tapet av biologisk mangfold.

Naturen og dyr har egenverdi. Venstre vil stille strenge krav til dyrehold, og innskrenke adgangen til å bruke dyr til kosmetiske eller underholdningsmessige formål. Venstre skal være en forkjemper for dyrevern.

Omlegging til et miljøvennlig samfunn

Miljøhensyn må mer effektivt være integrert i hele forvaltningen, på tvers av sektorgrenser.

Venstre vil kreve flere varedeklarasjoner, sertifiserings- og merkeordninger som setter forbrukeren i stand til å velge bort produkter og tjenester som innebærer negative konsekvenser. Norge må bruke sin kompetanse som energinasjon og økonomiske ressurser til å få fram mer miljøvennlige energiformer. Venstre vil prioritere tiltak som sikrer energieffektivisering og overgang til alternativ energi. Den mest miljøvennlige teknologien skal benyttes. I boligbygging og annen byggevirk-somhet skal det stilles krav om materialer og løsninger som er miljøvennlige og energieffektive.

Venstre vil ha en politikk som utfordrer næringsaktører til å tilby miljøvennlige produkter.

liberal [-a'ɫ]:
fri, gavmild, rundhåndet,
generøs, storsinnet,
overbærende, fordomsfri,
frisinnet, fremskrittvennlig

(Fra Norsk Riksmålsordbok)

«La oss lære oss selv og andre at politikk ikke behøver å være bare det muliges kunst, særlig der man med dette mener spekulasjonenes, kalkulasjonenes, intrigenes, hemmelige avtalers og den pragmatiske manøvreringens kunst, men at politikken også kan være det umuliges kunst, nemlig kunsten å forbedre seg selv og verden.»

(Vaclav Havel)

Vil du vite mer?

Mer om Venstre og vår politikk kan du lese på www.venstre.no. Har du spørsmål, kan du henvende deg til våre sekretariater:

Venstres Hovedorganisasjon

Møllergt. 16, 0179 Oslo
telefon 22404350, telefaks 22404351
e-post: venstre@venstre.no

Venstres Stortingsgruppe

Stortinget, 0026 Oslo
telefon 23313362, telefaks 23313872
e-post: stortingsgruppa@venstre.no

Venstres visjon

er et sosialt og liberalt kunnskapssamfunn hvor folk har frihet og mulighet til å skape sin egen vei til det gode liv, og der vi tar ansvar for hverandre og miljøet.

www.venstre.no